

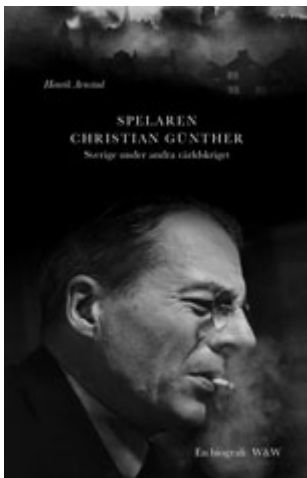
Foto: APN
Koncentrationsläger i Petrozavodsk i sovjetiska Karelen. Bara i den trakten fanns det sex läger.

Finlands sak var inte vår

En enda demokrati allierade sig frivilligt med Nazi-Tyskland: Finland. Bokaktuella Henrik Arnstad ifrågasätter glorifieringen av vår granne i öster.

Utkommer i september med biografien
"Spelaren Christian Günther. Sverige under andra världskriget"
(Wahlstrom & Widstrand)

Läs ett utdrag ur boken

Publicerat med tillstånd av Wahlstrom & Widstrand bokförlag.

 [Sid 157-160](#)

Du behöver Acrobat Reader för att läsa detta. [Hämta](#)

Klockan 3.05 söndagsmorgonen den 22 juni 1941 sänder Adolf Hitler ut lösenordet Dortmund till de tyska arméerna i öst, varpå det gigantiska anfallet mot Sovjetunionen - "Operation Barbarossa" - tar sin början. Ett par dagar senare går Finland som planerat med i anfallet. Den svenske marinattachén i Berlin, Anders Forshell, rapporterar till Stockholm:

"OM DETTA NYA krig kommer att tillsammans med Finland av Tyskland att föras till ett segerrikt slut, vilket jag personligen anser bliva fallet inom kort tid, utan att svensk insats i någon form göres för att medverka till vår arvfiendes likviderande - då är det också slut med Sveriges militära framtid."

Citatet illustrerar utmärkt den svenska skräcken 1941. Gör man fel som - trots eftergifter - håller fast vid neutraliteten gentemot Nazi-Tyskland? Gör Finland rätt som allierar sig med samma makt?

Finland utkämpar anfallskriget i två syften. För det första vill man återta förlorade områden efter vinterkriget. För det andra vill man erövra ännu mer Lebensraum. "Europas stridsdugligaste och bäst organiserade folk [tyskarna] krossar nu med sin stålarmé vår lika hänsynslösa som bedräglige arvfiende [Sovjetunionen]. Lugnt och realpolitiskt skapar vi nu av egen kraft det livsrum som röjts av vår stam", enligt den finske socialdemokratiska talmannen Väinö Hakkila.

Den svenske utrikesministern Christian Günther har - liksom de flesta - räknat med att Finlands krig ska väcka bred svensk sympati, precis som under vinterkriget (det nya kriget benämns även propagandistiskt fortsättningskriget). Men i stället utsätts Finland för en allt starkare svensk vrede. Standardformuleringen blir att Finland kämpar tillsammans med Norges och Danmarks förtryckare - mot demokratin. Den svenska bitterheten ökas av rädslan inför det framtida, mäktiga Finland.

1 JANUARI 1943 fullbordas krigets stora vändpunkt. Stalingrad. Den svenska skräcken för ett mäktigt Finland byts ut mot skadeglädje. Utrikesminister Christian Günther, som ansett att Finlands väg även vore bra för Sverige, har haft fel.

Finlands och Sveriges utrikespolitik går motsatta vägar.

Sverige anpassar sig till de allierade. Finland sluter sig tvärtom närmare Nazi-Tyskland och i det erövrade Fjärrkarelen dör civila i finska koncentrationsläger. Den finske statsministern Linkomies säger att Finland har "icke någon möjlighet att vända tillbaka från den väg som angreppet [sic!] från öster har tvingat oss att

slå in på". Men Finlands läge är hopplöst. Den 19 september 1944 ger man upp och accepterar de bistra villkoren för stillestånd. President Risto Ryti - som ersatts på sin post av marskalk Mannerheim - döms med sina kumpaner i en krigsansvarighetsprocess.

Så slutar den finska alliansen med nazismen.

ANFALLSKRIGET kostar finländarna nära 50.000 stupade och 160.000 sårade. Ändå återges i dag ofta den finsk-tyska krigspropagandan från 1941-44 som historisk sanning i Finland. Och i Sverige.

Alliansen med nazismen är så känslig i Finland att den inte ens kallas för "allians" (i stället brukar man luddigt skriva "vapenbrödraskapet"). Det är denna känslighet som drabbar Väinö Linna år 1954 då han ger ut "Okänd soldat" ("Tuntematon sotilas"), trots att boken egentligen inte är någon speciellt skarp kritik mot det finska anfallet. Finland har inte gått samma väg som Tyskland och Sverige i en uppgörelse med agerandet under andra världskriget. Det märks otäckt väl i den finska filmskildringen av 1941-44 "Framom främsta linjen" (2004).

I SVT:s "Filmkrönikan" säger recensenten att filmen visar hur Finland "äter försvarade sina gränser mot Sovjetunionen". Dagens Nyheter skriver att filmen är en nyttig historielektion. Samma fenomen uppstår då Väinö Linnas "Okänd soldat" nu åter dyker upp i boklådorna. DN-recensenten Ulrika Milles, vars morfar stred för Finland i kriget, skriver angående den svenska neutraliteten att "när vi [Sverige] fejkade rak rygg tog finnarna strid".

UR ETT TYSKT perspektiv vore detta otänkbart. Om en skildring glorifierade tyska soldaters strider på samma sätt som "Framom främsta linjen" skulle den kritiserats hårt. En skribent som hävdar att Nazi-Tysklands krig var moraliskt överlägset den svenska neutraliteten skulle ifrågasättas. Men när det gäller Finlands kamp går det bra. Varför? Sverige beklagar eftergifterna 1939-45 men berömmar gärna Finlands anfallskrig vid Hitlers sida. Varför?

För det första intresserar sig svenskar föga för grannländernas historia. En annan orsak är historieskrivningen efter kalla kriget. Andra världskriget - som främst var ett krig mellan Nazi-Tyskland och Sovjetunionen ("alla andra krigsskådeplatser var sekundära eller bestämda av utgången av den tysk-ryska kampen", skriver historikern Alf W Johansson) - ses i dag främst som ett krig mellan USA och nazisterna. Och då blir Finlands strid i öst oviktig. En tredje orsak är det monopol på historieskrivningen som innehas av personer med anknytning till de finska stridshandlingarna 1941-44. Till exempel biblioteksmannen Harry Järv, vars berättelser ligger till grund för filmen "Framom främsta linjen". Kan man tänka sig samma utgångspunkt i en skildring av den svenska permittenttrafiken? Om Wehrmacht? Om Waffen-SS?

Sverige och Finland är mot slutet av 1940 två småstater som tvingas anpassa sig till det framtida Europa under nazitysk överhöghet. Sverige böjer på neutraliteten. Finland - som anfällits av Sovjetunionen ett år tidigare - ser större möjligheter. "Man ska aldrig sluta strida mot Djävulen och ryssen", säger den finske generalen Aksel Airo. Resultatet blir krig för demokratin undergång och i förlängningen även judarnas förintelse. Journalisten Yrsa Stenius (före detta chefredaktör på Arbetarbladet i Helsingfors) skrev nyligen:

Jag har ofta undrat vad alla som förfasar sig över Sveriges slingerbultar under andra världskriget tycker om ett land som Finland. Finland var inte bara tillmötesgående mot Hitler. Finland slogs på Hitlers sida. Gjorde gemensam sak med Hitler mot Stalin - i fyra och ett halvt år. Säg ... Vad har ni för uppfattning om Finlands moral?

Uppgörelsen väntar där framme. Kanske har den redan börjat.

[Henrik Arnstad](#), Journalist och författare